

Tijdens de ledenvergadering van de uitvaartvereniging hebben Jouke Jongsma en Bert Rekker een lezing verzorgd over het voormalig NAD kamp 115 aan de Bovenweg in Donkerbroek. Het afgelopen half jaar hebben ze onderzoek gedaan naar dit voor de meeste inwoners van Donkerbroek niet zo bekend stuk geschiedenis van ons dorp tijdens en meteen na de Tweede Wereldoorlog. In drie opeenvolgende artikelen willen ze u meenemen in geschiedenis van het kamp.

De Nederlandsche Arbeidsdienst

De geschiedenis van het kamp is onlosmakelijk verbonden met de Nederlandsche Arbeidsdienst (NAD), daarom zullen we hier eerst wat over vertellen.

De NAD werd in 1941 door de bezetter opgericht. Op 23 mei 1941 werd een "Arbeidsdienst-Verordening" van Rijkscommissaris Seyss-Inquart gepubliceerd. Hierin werd de positie van de NAD definitief geregeld. De commandant van de NAD werd belast met het bevel, de bepaling van de organisatie en de regeling van de aanwending van de arbeidskrachten, alsmede met de opleiding en de opvoeding.

De diensttijd in de NAD (arbeidsdienstplicht) moest men tussen het 18e en 25e jaar gedurende 6 maanden vervullen. Als vrijwilliger kon men al met 17 jaar dienst doen. Uitgesloten van de dienst in de NAD werden veroordeelden, alsmede die Nederlanders die volgens de desbetreffende bepaling van de bezetter als jood werden aangemerkt.

De NAD had een staf, welke oorspronkelijk in Den Haag gevestigd was. Later verhuisde deze naar Doorn. De dienst was ingedeeld in korpsen en afdelingen. Een afdeling was gelegerd in een kamp.

NAD kamp 115 Donkerbroek (1)

In het begin leek de NAD betrekkelijk onschuldig. Toch was vanaf het begin één van de doelstellingen de nationaal-socialistische vorming van de jeugd naar voorbeeld van de Duitse Reichsarbeitsdienst.

In augustus 1941 werd de toenmalige commandant vervangen door de Nazigezinde luitenant-kolonel De Bock. Geleidelijk nam het aantal NSB'ers en Germaanse SS'ers bij de NAD toe en werd de sfeer grimmiger. Meer en meer kwam de nadruk te liggen het onderricht in het nationaal socialisme en de jeugd klaarstomen voor dwangarbeid in o.a. Duitsland. Er kwam daardoor steeds meer weerstand, ook bij het personeel van de NAD. Dienstplichtigen saboteerden tijdens de dienstplicht werkzaamheden. Vanaf november 1943 verliet maar liefst 25% van de kaderleden van de NAD de dienst, voornamelijk omdat zij de verplichte Hitlergroet weigerden te brengen. De NAD werd gaandeweg steeds meer ingezet bij militair werk zoals de aanleg van vliegvelden. Na de aanstelling in september 1944 van een Duitse staf deed de NAD zelfs praktisch niet anders meer.

Op 12 september 1944 hief de

Nederlandse overheid in het bevrijde deel van Nederland de NAD op en kregen haar leden ontslag. Boven de rivieren was Nederland echter nog niet bevrijd. De Duitsers antwoordden daarop door in het nog niet bevrijde deel van Nederland de gehele NAD onder de bevelen van de Duitse Reichsarbeitsdienst te brengen. De staf werd naar Assen verplaatst.

Het werd een grimmige winter. In dit laatste stadium werden alle nog overgebleven leden van de NAD zoveel mogelijk tewerkgesteld bij de aanleg van verschaningen in Drenthe, Groningen en Friesland. De toenemende hongersnood in westelijk Nederland, was tot februari 1945 voor vele jongeren in de grote steden aanleiding zich alsnog aan te melden voor vrijwillige dienst in de NAD.

In april 1945 werden alle nog in dienst zijnde arbeidsdienstleden bijeen gebracht in Delfzijl en daar onder bewaking van de Sicherheitsdienst en Wehrmacht in Rijnaken geladen, om naar Duitsland te worden overgebracht. Hier was toen uitsluitend nog sprake van absolute dwang en intimidatie met revolvers en andere vuurwapens. In Aurich beleefde het grootste deel van deze

jongens de bevrijding. Najaar 1945 werd de NAD definitief en in haar geheel opgeheven.

Kamp Donkerbroek

Terug naar de kampen. Na de oprichting van de NAD in 1941 werd er begonnen met de bouw van de kampen. Het nummer van het kamp in Donkerbroek was 115, wat dus iets wil zeggen van het aantal kampen dat gebouwd moest worden. De kampen in Friesland waren vooral gesitueerd in de zuidoosthoek. In de Hemrik waren er 2 kampen (in het bos bij Sparjebird), Fochteloo ook twee kampen (Oranje en Ybenheer), Appelscha en het kamp in Donkerbroek. Verder was er in Friesland nog een kamp bij Workum, in Gaasterland en bij Wolvega.

En zo komen we uit bij het kamp in Donkerbroek. Het kamp was gesitueerd aan de Bovenweg en lag achter het bosje tegenover waar de familie Altena nu woont, ter hoogte van de Saksische boerderij van de familie Timmermans (toentertijd de familie Siegersma). Van het kamp is nu niets meer terug te vinden. Op de plaats waar het kamp stond is nu een kreupelbos, dat later is aangeplant. We hebben helaas geen duidelijke foto

van het kamp kunnen vinden maar troffen wel een kadasterkaart aan waar het kamp zichtbaar op wordt. Naar aanleiding van deze kaart en foto's van de barakken heeft Hessel de Jong voor ons een 3D-impresie van het kamp gemaakt zodat een indruk ontstaat hoe het kamp er in die tijd heeft uitgezien.

De barakken van het kamp zijn gebouwd door een lokale aannemer, te weten Auke van der Meer (de pake fan) Auke van der Meer had zijn timmerbedrijf indertijd op Donkerbroek 223 (er waren nog geen straatnamen in Donkerbroek). Dit is thans Herenweg 69, daar waar nu Martin Ramkema woont. We kregen deze informatie van de heer Tjeerd Stoker naar aanleiding van een oproep voor informatie bij Omrop Fryslân. De heer Stoker, nu woonachtig in Harlingen, woonde als kind indertijd met zijn ouders tegenover aannemer Van der Meer en wist zich goed te herinneren dat de barakken in prefab-onderdelen in de werkplaats in elkaar getimmerd werden. In juni 1942 werd het gloednieuwe kamp in gebruik genomen en meldde de eerste lichting van kampbewoners zich voor hun arbeidsdienstplicht van een half jaar. Er was telefoon, stromend water en elektriciteit in het kamp. Het kamp bestond uit 9 barakken, waarvan een personeelsbarak, een kantinebarak, wasbarak en 6 slaapbarakken.

Het transformatorhuisje dat voor de stroom zorgde staat er nog steeds. Het staat vooraan in het bos bij de oprit naar het erf van de familie Timmermans. Deze oprit was vroeger een doorgaande reed naar de Pegge en werd in de volksmond de 'kampreed' genoemd.

Tot zover het inleidende artikel. In het tweede artikel gaan we in op het kampeven tijdens de NAD-periode tot de bevrijding.

Waar bevinden zich de Kampen van den Nederlandschen Arbeidsdienst?
De bestaande kampen van den Nederlandschen Arbeidsdienst en die welke op 1 Juni a.s. in gebruik zullen worden genomen en die in aanbouw zijn, kan men, wat de Noordelijke provincies betreft, op bovenstaand kaartje vinden. Alle kampen zijn voorzien van electriciteit, waterleiding en telefoon. De werkobjecten zijn in hoofdzaak ontginningen, boschwerk, ruilverkaveling en kampverfraaiing. Voor landwinning aan het Waddengebied is het kamp Workum opgericht.

Vrijwillige toetreding tot den Nederlandschen Arbeidsdienst

Voor ongehuwde mannelijke Nederlanders van 17-23 jaar bestaat gelegenheid tot vrijwillige dienstneming gedurende 3½ maand in den NEDERLANDSCHEN ARBEIDSDIENST. De keuring voor de lichting van 1 Juni zal plaats hebben te

LEEUWARDEN

op Donderdag 26 Maart van 9.00 uur tot 18.00 uur
en van 18.00 uur tot 21.00 uur
op Vrijdag 27 Maart van 9.00 uur tot 18.00 uur
Breedstraat 48.

MELDT U AAN!

Affiche vrijwillige toetreding NAD 21-3-1942

Het transformatorhuisje

Kaart met kamp Donkerbroek (zie pijl)

30
maandag 13 mei

Donkerbroek zwerfvuil vrij

Ergert u zich ook regelmatig aan het zwerfvuil dat links en rechts maar wordt neergegooid?

Vindt u het normaal dat anderen maar van allerhande rotzooi in uw tuin achterlaten en dat u het dan mag opruimen?

Gelukkig zit niet iedereen zo in elkaar. Op scholen wordt de jeugd op hun verantwoordelijkheid aangesproken en in veel gezinnen is het norm om de eigen rommel op te ruimen. Toch gaat het nog te vaak niet goed. We zien om ons heen soms weggooidegdrag waar we best wat van zouden

kunnen zeggen.Maar doen we dat ook altijd?....

Sinds het begin van dit jaar is Wim Niens in z'n eentje bezig om de bermen aan de Pegge schoon te houden. Regelmatig haalt hij zakken vol met zwerfvuil op. Dorpsbelang wordt erg blij van dit initiatief en ook de gemeente wil dit graag ondersteunen. Voor hen betekent 't o.a. dat het maaien van de bermen een stuk makkelijker gaat.

Maar alleen is maar alleen! Als je het nu regelmatig met een groep

zou kunnen doen dan is het allemaal veel gemakkelijker en beter te behappen. Daarnaast is het gezelliger en het is goed voor de saamhorigheid.

De voorbeelden van hoe het óók kan, zijn er al. In Wijnjewoude zien we dat daar een groep van 12 vrijwilligers (mannen en vrouwen) regelmatig bezig is om het dorp en omgeving

Zwerfvuil achtervolgt ons langer dan je denkt.

mel in de berm belandt want als er eenmaal rommel ligt trekt dit blijkbaar nóg meer troep aan. Bent u degene die een paar uurtjes in de twee weken zich hiervoor in wil zetten?

schoon te houden. Ook in Bakkeveen is zo'n groep actief.

Het resultaat is dat er merkbaar minder rommel

Het kan niet anders of ook in Donkerbroek zijn mensen te vinden die een bijdrage willen leveren voor een schoon dorp en omgeving. U kunt u opgeven bij Wim Niens, mailadres: wniens@hetnet.nl, telefoon: 0516-491818

Een goede reden om er juist nu mee te starten is om alle nieuwe ontwikkelingen van de N381 in Donkerbroek en omgeving nog meer glans te geven. Laat Donkerbroek groeien naar een pareltje van leefbaarheid. Dat kan alleen met uw hulp. Daarom nogmaals reageer!! En de grote winnaars zijn dan het dorp, het milieu en dus u!!